

1. НАУКА – ПРАКТИЦІ

Анатолій Іванович Сологуб,
кандидат педагогічних наук,
член-кореспондент НАПН України,
директор Південно-східного центру
креативної педагогіки,
м. Кривий Ріг, Україна

УДК 37.091.212/3

КРЕАТИВНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Сделана попытка, исходя из понимания креативности, показать ее значимость в устойчивом развитии общества. Исследована сущность и значение развития в обучении учащихся, а также формирования их как креативных личностей. Принимая это как цель современного креативного обучения в средней школе, автор определяет сущность его основных понятий.

Ключевые слова: устойчивое развитие, креативность, креативная личность, креативная среда, креативный процесс, креативный продукт.

An attempt was made on the understanding of creativity, show its importance in the sustainable development of society. The essence and significance of the training of students, as well as the formation of a creative person. Taking this as the goal of modern creative teaching in high school, the author defines the essence of its basic concepts.

Key words: sustainable development, creativity, creative person, creative environment, creative process, creative product.

Проблеми розвитку людської цивілізації завжди були актуальними, однак лише з початку ХХ ст. вони сформувалися як проблеми його виживання та збереження. Початок їх дослідження розпочав Президент Академії наук України, видатний український вчений-геохімік В. Вернадський. Він вперше сформулював поняття про ноосферу – оболонку земної кулі, де відбувається взаємодія природи і людського суспільства [4]. На основі цього поняття поступово формувалася стратегія сталого розвитку цивілізації. Так, у 1972 р. було прийнято першу Стокгольмську Декларацію, а на засіданнях Римського клубу сформульовано ідеї переходу від розуміння сутності проблем навколишнього середовища до стану «глобальної рівноваги» на планеті. У 90-х роках ХХ ст. світова спільнота на засіданнях Міжнародної комісії з питань екології та розвитку ООН у документах визначила, що «нагальною потребою ХХІ ст. є формування такого способу життя, який містив би основу довготривалого ощадливого розвитку людства».

У 1987 р. прем'єр-міністр Норвегії Гру Харлем Брундланд висловив принципово новий погляд щодо

стратегії життя людства, який має передбачати сталий розвитком, що задовольняв би не лише потреби сучасності, але й не ставив під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Поняття стійкого розвитку вперше у 1978 р. згадано було у працях Томаса Мальтуса [18]. Дещо пізніше, у 1992 р. відбулася конференція ООН з проблем навколишнього середовища в Ріо-де-Жанейро, на якій поглиблено розуміння стратегії сталого розвитку. Надалі проблеми життя людської цивілізації загострювалися. У 2002 р. у Йоганнесбурзі відбувся Всесвітній саміт з питань сталого розвитку [10; 17; 18].

Україна є активним учасником світових процесів, тому приділяє багато уваги проблемам розвитку людської цивілізації. На початку 90 років ХХ ст. Верховною Радою було схвалено Концепцію сталого розвитку України, а у 2005 р. вона разом з багатьма країнами світу підписала «Стратегію освіти для сталого розвитку» [10].

Таким чином, Україна підтверджує розуміння важливості освіти у глобальних процесах, як галузі, на яку покладаються особливі надії, адже вона

формує особистість і є головним рушієм майбутніх суспільних змін.

Проблеми освіти сталого розвитку України досліджували вітчизняні науковці, серед яких: О. Пометун, Н. Жирова, О. Зарічна, Л. Карамушка, О. Колоньков, Л. Пилипчатин, О. Пруцаков, Н. Пустовіт, Т. Смагіна, С. Степаненко, А. Степанюк, І. Сущенко та ін. Дослідження цієї проблеми здійснюються у працях таких зарубіжних учених, як Д. Гершон, Е. Езекелі, С. Джакометті, Ф. Леглет, Н. Мак-Ларен, М. Меллманн, Д. Робертс, П. Харланд та ін. [17; 18].

Так, трактуючи поняття сталого розвитку, О. Пометун вказує на його вектор: *«необхідно досягнути гармонії між людьми, суспільством та природою»* [10]. Поглиблюючи це твердження вона наголошує, що *«...у майбутньому має сформуватися соціоприродна система, здатна розв'язувати комплекс протиріч, що проявляються у наш час...»* Окрім того, автор чітко визначає протиріччя, що реально існують і створюють загрозу людству, серед яких протиріччя між: *природою і суспільством, багатими і бідними, теперішніми і майбутніми поколіннями людей, розвиненими і тими, що розвиваються, сформованими і розумними потребами* [10; 17; 18].

Таким чином, спільними зусиллями міжнародної спільноти, починаючи з початку ХХ ст., *сформульовано нове бачення стратегії сталого розвитку*, що викликає відповідальність сьогоdnішніх поколінь людей, їхнє творче ставлення до життя, а також надію людської цивілізації на майбутнє. Сьогодні, коли за декілька хвилин можна отримати будь-яку інформацію з Інтернету, її ринкова вартість знизилася. Тому закономірно, що вітчизняні прогресивні науковці, політики, підприємці, громадські діячі, митці тощо, розуміючи особливості сучасного суспільно-економічного стану України, постійно акцентують увагу на необхідності розв'язання проблем освіти молоді.

За переходу людської цивілізації до креативно-педагогічної парадигми відбувається повернення кожної особистості до природної творчої діяльності, як співтворчості дорослого і дитини, вчителя і учня. У надрах такого універсального способу буття здійснюється оцінювання інноваційного досвіду і людство входить до епохи творчості, що пронизуватиме всі галузі його діяльності.

Очевидно, що *більш важливим є посилення розвитку науки та освіти*. Це суттєво сприяє підвищенню готовності людства ефективно діяти для його сталого розвитку. У зв'язку з цим, необхідним постає впровадження педагогічних технологій навчання старшокласників, які відповідають викликам суспільства сталого розвитку. Теоретичний аналіз стану вітчизняної освіти показує, що вона відповідає засадам пізнавальної парадигми навчання ХХІ століття. Це легко підтвердити існуючою системою незалежного оцінювання предметних знань, вмінь та навичок, адже вона не передбачає визначення стану знань, умінь та навичок, а також рівня розвитку випускника, що не відповідає принципу: *«стратегія сталого розвитку*

суспільства – це створення умов розвитку у навчанні та вихованні підростаючого покоління» [10].

На сьогодні протиріччя у житті людської цивілізації загострилися до такого рівня, що актуальним є радикальна і термінова зміна способу життя людини, а також суспільного життя в країнах світу. Актуальним є зміна середньої освіти і створення підвалин майбутнього гуманістичного суспільства. Традиційні виховні епізодичні бесіди чи екскурсії для учнів з проблем сучасного життя не повинні замінити активні форми педагогічної діяльності з молоддю. Важливо розробляти та застосовувати педагогічні технології, що спонукають старшокласників до активної, різноманітної за змістом, методами та формами творчої діяльності. Такі технології можуть бути перешкодами у формуванні бездіяльного споживача, який очікує будь-якої уваги держави, суспільства, сім'ї та безпеліційно критикує життя.

Тому, актуальним є впровадження у середній освіті педагогічних технологій, що забезпечать системне залучення старшокласників до повсякденної, активної, різноманітної та творчої продуктивної навчальної діяльності на навчальних заняттях. Педагогічна цінність і доцільність такого навчання створює умови для реалізації у педагогічній практиці *принципу розвитку Г. Костюка, який є визначальним у розумінні природи психічного становлення особистості* [11]. Старшокласник інтенсивно розвиваючись у навчанні закладає засади власної креативної свідомості, що зумовить життєву самодостатність і потребу діяти для сталого розвитку суспільства, природи, а також себе. Навчальний заклад має долучити старшокласників до принципово нової креативної освіти, де вони є головними дійовими особами. Така освіта виховання учнів, готових до умов повсякденного життя, потрібна для сталого розвитку суспільства, що вимагає гнучкого, швидкого, оригінального мислення та ретельності у практичному втіленні творчого задуму. Необхідно наголосити на необхідності невідкладної реформи вітчизняної освіти та відмови від *засад пізнавальної парадигми, що методологічно заперечує формування креативної особистості, якій притаманна здатність до творчості, що є її відмінною рисою*.

Отже, в умовах розбудови української ринкової економіки, актуальним є впровадження креативної освіти старшокласників, що передбачає розвивальне навчання і виховання. За таких умов молода людина може не лише усвідомлювати необхідність особистісного розвитку в можливих аспектах, а й надбати такий рівень креативності, що визначає її самодостатність. Адже так вона може сформуватися конкурентоздатною особистістю. Безперечно, що не менш важливим є формування у підростаючого покоління духовності, інтелекту, фізичного здоров'я. Поєднання креативності особистості з її високою духовністю та фізичним розвитком випускника середньої освіти є запорукою відповідності його готовності та успішності в умовах суспільства сталого розвитку [1; 3; 5; 11; 12].

У процесі багаторічних педагогічних досліджень сформувалося переконання, що впровадження педагогічних технологій креативного розвитку учнів на навчальних заняттях надає можливість суттєво сприяти гуманізації освіти. Задоволення творчих потреб людини також є важливим, як і задоволення її соціальної потреби у спілкуванні та біологічних (у воді, харчуванні, руху, відпочинку тощо). Навчання, виховання та розвиток креативності, що створює можливість учню стати не лише гуманною людиною, але й креативною, сприяє поглибленню професійної самореалізації, а в цілому, життєвої. Тому природно, що видатний вчений ХХ ст. К. Роджерс стверджував: «...якщо у сучасному світі не буде людей, які конструктивно реагують на найменші зміни у загальному розвитку, то ми можемо загинути, і це буде та ціна, яку заплатимо за відсутність креативності» [12].

Людина народжується з певними природними задатками креативності, які щодня потрібно розвивати, в першу на навчальних заняттях. Без набуття учнем під час навчання належного рівня креативності, що задовольняє сучасне суспільство, ЗНЗ не виконає свого призначення. На сьогодні, у часи стрімкого розвитку економіки, техніки, інформаційних технологій, необхідним є креативне навчання, що задовольнить особистість й суспільство.

Креативне навчання має бути побудовано на гуманістичних філософсько-психологічних засадах. За рахунок цього учень неодмінно буде залучений до свідомої, а тому мотивованої початкової наукової діяльності. Її логічним продовженням буде науково-технічна діяльність, що передбачає використання власних «відкриттів» і слугує доробкам «винаходів» [13; 14]. Останні можуть бути простими у практичному застосованні для розв'язання життєвих проблем. Їх педагогічну значущість у розвитку креативності переоцінити неможливо. У навчальній дослідницькій та винахідницькій діяльності «народжується» креативна особистість, яка здатна бути рушієм прогресу та здійснювати власну життєву та професійну самореалізацію. Учень системно і творчо діючи, як дослідник та винахідник, розвиває потребу повноцінно жити, задовольняючи потреби для себе та інших, виявляючи власну емпатійність духовно розвиненої самодостатньої особистості.

Таким чином, доцільність дослідження проблем розвитку креативності пояснюється тим, що застосовуючи її, як головний аспект педагогічного впливу на учня, вдається розв'язати завдання – надбання не лише предметних знань, вмінь та навичок, а й високого рівня вихованості. Позитивні якісні та кількісні зміни у психіці учнів забезпечують високий рівень їхньої відповідності вимогам сталого розвитку суспільства, що підтверджує актуальність наших доробок.

Мета нашої статті полягає у доведенні, що головним у навчанні старшокласників є плекання креативної особистості, яка здатна адаптивно реагувати на потребу нових підходів, породжувати нові ідеї, швидко розв'язувати ті чи інші проблеми. Важливим

завданням у досягненні мети є визначення психологічної сутності креативності та умов її розвитку у навчанні.

Педагогічну технологію креативного навчання розробили у відповідності з авторською ідеєю втілення науки у навчання старшокласників природничо-наукових предметам в урочній діяльності. Вона слугує системному залученню учнів до навчальної наукової та науково-технічної діяльності. Це є незамінним фактором розвитку та саморозвитку креативності старшокласників, їх здатності створювати будь-що об'єктивно нове та здійснювати власну, відносно глибоку самореалізацію [13; 14].

Уперше у 1922 р. поняття «креативність» застосував американський психолог Дж. Сімпсон [8]. Пізніше проблемі креативності було присвячено численні публікації Г. Альдера, М. Айзенка, Ф. Баррона, Дж. Гілфорда, Г. Грубера, Е. Ільїна, Н. Лейтеса, О. Матюшкіна, Дж. Рензулі, Д. Перкінсона, Я. Пономарьова, К. Роджерса, К. Тейлора, Е. Торренса, Д. Харрінгтона, М. Чіксентміхайя, В. Юркевич та ін. [7; 8; 12]. У дослідженнях цієї проблеми відомі праці і вітчизняних вчених О. Антонової, О. Дубасенюк, В. Моляко, Й. Петришина, В. Рибалки, С. Сисоєвої, Д. Чернілевського та ін. [1; 9].

Відповідно до актуальності розвитку креативності у навчанні, здійснимо аналіз дефініції «креативність». Від початку введення психологами поняття «креативність» виникла проблема взаємозв'язку інтелекту і креативності. Як зазначає Є. Ільїн, розмежовують три основні підходи розуміння їх взаємозв'язку:

- 1) креативність є самостійним чинником, що не залежить від інтелекту (Дж. Гілфорд, К. Тейлор, Г. Грубер, Я. Пономарьов);
- 2) високий рівень розвитку кожного з цих чинників зумовлює високий рівень іншого (М. Айзенк);
- 3) креативності як такої не існує [8].

Аналізуючи перше твердження, можна вважати, що між двома факторами існує незначна кореляція. Більш прийнятною для пояснення такої залежності є «теорія інтелектуального порогу» Е. Торренса, згідно з якою, у випадку, якщо IQ вище 120, то креативність є незалежною величиною. Тому логічно зробити висновок, що не існує креативів із низьким інтелектом, але можуть бути інтелектуали з низькою креативністю. Таку залежність підтвердив експериментально Д. Перкінсом [2]. Залежність між інтелектом і рівнем успішності не доведено, оскільки її визначають особистісні цінності та риси характеру. Очевидно, не потрібно недооцінювати значущість емоцій, що містяться в основі поведінки та будь-якої діяльності людини, зокрема, власного самотворення, як креативної особистості. Доречно нагадати, що американський психолог Г. Альдер увів поняття «коефіцієнт креативності» – CQ за аналогією до EQ – коефіцієнту емоційного інтелекту та з айзенківського коефіцієнту інтелектуальності. Показник CQ необхідно розуміти мірилом головних складників (інтелектуального та емоційного) творчого розуму – креативності [2].

Отже, креативність особистості народжується в синергетичному механізмі взаємодії інтелекту та емоцій, що зумовлено її природою. Без кожного з цих складників вона неможлива, а у випадку їх слабого розвитку, креативність буде низькою. Розглядаючи вплив інтелекту на креативність, необхідно розуміти *першу*, як необхідну, але недостатню умову наявності *другої*, оскільки в детермінації творчої поведінки значну роль відіграють потреби, мотивація, цінності та особистісні риси. Не викликає сумніву, що інтелект є основою креативності як самостійного чинника, а вона зароджується у ньому і є залежною від індивідуально-психологічних особливостей особистості.

Заслужують на увагу й дослідження Ф. Баррона та Д. Харрінгтона, які щодо розуміння креативності зробили узагальнення досліджень зарубіжними психологами впродовж десятиліття (1970–1980 рр.). За їх визначенням, *креативність – це здатність адаптивно реагувати на потребу нових підходів і продуктів/продукції та породжувати незвичні ідеї, швидко розв'язуючи ті чи інші проблеми*.

Учені зазначають, що важливими особливостями цього поняття є такі:

- створення нового творчого продукту/продукції залежить від особистості творця і сили його внутрішньої мотивації;
- особливостями творчого процесу, продукту/продукції особистості є їхня оригінальність, валідність, адекватність задачі та придатність;
- креативні продукти/продукція можуть бути різними за природою: новий розв'язок проблеми, відкриття процесу, створення нового продукту/продукції, системи нововведення, новизни, інновації тощо [8].

У поглибленні розуміння сутності креативності багато зусиль докладають українські науковці. Так, Л. Петришин вказує, що *креативність може бути продуктивною та експресивною*. Перша виявляється у властивості особистості створювати нові рішення, а друга – у народженні нових оригінальних ідей [9]. Наявні різні підходи до бачення поняття «креативність», однак є більш типові характеристики креативності: *наявність інтелектуальної творчої ініціативи, своєрідна відкритість досвіду, чутливість до нового, вміння бачити і ставити проблеми, долати стандарти і стереотипи в мисленні та поведінці* [9].

Таким чином, формується загальна картина розуміння креативності у психології, як комплексу розумових та особистісних властивостей. У філософії креативність визначається як категорія актуалізації особистості творця, синергетичний процес, результат творення суб'єктивно та об'єктивно нового продукту/продукції. У професійній педагогіці та методиці вона розглядається як здатність до творчості [9].

Викладені міркування *переконують у розумінні креативності, як здатності створювати будь-що нове*, що підтверджується експериментальними та теоретичними дослідженнями психологічних портретів першовідкривачів, винахідників та антології творчості. *Креативність особистості є творчим*

потенціалом, що виявляється у мисленні, почуттях і спілкуванні. Це зумовлює її готовність створювати оригінальні продукти/продукцію діяльності, що мають наукову, соціальну, матеріальну та культурну цінність.

Обґрунтовуючи вибір психолого-педагогічних заasad сучасного навчання у ЗНЗ, важливо звернутися до здобутків американського психолога К. Роджерса, який стверджує, що творчість – це життя, а сприйняття світу – творчий акт [12]. Погоджуючись з цим визначенням, необхідно розуміти творчість і розвиток як процеси, що діалектично пов'язані між собою, а також як причину і наслідок. Тому у розробленні педагогічної технології навчання і розвитку креативності старшокласників необхідно наближати його до життя, створюючи умови системної творчої діяльності. На думку К. Роджерса, креативне навчання має зумовлювати *розвиток зірковості під час пошуку проблем, здатність їх формулювання, генерування оригінальних ідей та розроблення способів їх розв'язання та практичного впровадження* [12]. У цьому твердженні простежується підказка ідеї вибору системи організації та підходу до визначення технології креативного навчання, за якого реалізується перенесення порядку та змісту наукової та науково-технічної діяльності в урочну навчальну діяльність старшокласника. З першої виникає друга, що є органічним продовженням, а разом – це єдина *дослідницько-винахідницька діяльність* [13; 14].

Таким чином, *креативне навчання – це дослідницько-винахідницька діяльність учнів у загальному навчально-виховному процесі вивчення будь-якого предмета, що забезпечує розвиток їх креативності з одночасним надбанням навчальної компетентності та високого рівня вихованості* [13; 14]. В українській дидактиці та освітній практиці розвитку креативності старшокласників не приділяється достатньо уваги. Якщо постає проблема розвитку креативності старшокласників, то вона системно не вирішується, хоча цього й вимагає стратегія сталого розвитку суспільства.

Значний масив праць присвячено розвитку інтелектуальних здібностей учнів, що є важливим процесом, але не тотожним розвитку креативності. На зміну традиційним дидактичним системам, що недооцінювали роль учня у навчанні потребує поширення теорій навчання, які ґрунтуються на гуманістичних засадах та визначають своєю метою – креативну особистість. Ці теорії цінні тим, що визнають учня творчою особистістю, а тому визначають її функції «головної дієвої особи» у навчанні. Це відповідає вимогам сталого розвитку суспільства і природи, як такого, що вимагає від особистості легкого включення до будь-якого процесу і вияву власного креативного та відповідального ставлення.

У контексті досліджуваної проблеми розвитку креативності старшокласників важливо звернути увагу на принципи відповідного навчання, що сформульовано у праці Н. Тимофєєвої:

- самореалізації творчого потенціалу учня в особистісному вимірі (перехід від принципу «трансляції

сукупності знань» до «діалогічної поліфонії символів»);

– підвищення кваліфікації вчителя, як психолога-практика, з урахуванням загальновікових та індивідуальних особливостей учнів та надання допомоги учню від певного рівня діяльності до самодіяльності;

– оволодіння вчителем інноваційними технологіями викладання і виховання [8].

Необхідно зазначити, що попри розбіжності вітчизняних і зарубіжних науковців, на сучасному етапі її визначення ще не можна назвати усталеним. Основні її ознаки та значущість є очевидними та вирішальними у життєдіяльності людини. Визначено основні психологічні характеристики креативності, які можуть бути подані як типові, що мають соціальну цінність та значущість, як рушій сталого розвитку та соціально-економічного прогресу суспільства. Тому сучасна педагогіка має посилювати наукові пошуки відповідних технологій розвитку креативності учнів в органічному поєднанні з їх навчанням і вихованням.

Зарубіжні та вітчизняні науковці продовжують дослідження креативності. Сумнівів щодо утвердження ідей, концепцій, технологій відповідних креативно-педагогічній парадигмі XXI ст. немає. Сьогодні обґрунтовано введення в освітню практику похідних понять від «креативність»: «креативна особистість», «креативне середовище», «креативний продукт/продукція», «креативний процес» тощо. Вони на сучасному етапі розвитку світової психолого-педагогічної думки повинні застосовуватися не лише науковцями, керівниками навчальних закладів та освіти, а й вчителями, вихователями, а також батьками.

З метою сприяння орієнтації вчителів ЗНЗ у термінологічній визначеності доцільним є тлумачення основних психолого-педагогічних понять теорії креативного навчання. Так, *креативна особистість* – це особистість, яка виявляє самостійність суджень, упевненість у собі, здатність до ризику та знаходження приналежності у труднощах, естетична орієнтованість. Для неї характерні такі особистісні риси: самовпевненість, сміливість, свобода у думках та діяльності, визнання себе креативом [8]. В її формуванні важливу роль відіграє *креативне середовище* – це вільні, невимушені умови творчої діяльності, що виключають мотивацію досягнень, змагальності, соціального схвалення [8]. Таке середовище створюється *креативним процесом* – навчально-виховним процесом, що передбачає створення учнем будь-чого суб'єктивного нового (ідей, об'єктів, способів, засобів, систем, технологій тощо), що здійснюються, як наслідок наявних творчих потреб, мотивів, здібностей до критичного, оригінального, гнучкого, швидкого, асоціативного мислення, а також аналогізування, комбінування, виявлення нових зв'язків, перенесення функцій одного об'єкта на інші тощо. Наслідком креативного навчання має бути *креативний продукт/продукція* – результат творчої діяльності, що перебуває у широкому діапазоні: від «наукових відкриттів», які докорінно можуть змінити економіку і побут

суспільства і шедеврів, що створюють нові напрями в мистецтві, до вміння створювати оригінальні побутові вироби [13; 14].

Отже визначені поняття становлять підвалини розуміння поняття «креативне навчання». Це вже крок до розвитку вітчизняної дидактики та практичної освіти підростаючого покоління України.

Зважаючи на важливість розвитку креативності підростаючого покоління, як наголошує В. Шинкарук, неможливо залишати поза полем педагогічної уваги необхідність «засвоєння у процесі виховання і навчання загальної та національної культури, тому що обсяг й глибина знань і розвинені творчі здібності надто важливі без наявності у суб'єктів знань, здібностей високої культур, вищих, духовних запитів» [15]. Тому креативне навчання старшокласників, що успішно може застосовуватися у ролі профільного, має впроваджуватися у вітчизняній середній освіті. Воно повинно не лише передбачати освіту, що сприяє становленню особистості з високим рівнем розвитку креативності, а й створює реальну можливість виховання і висококультурних духовних, креативних громадян. Профільне навчання старшокласників, зокрема природничо-наукових предметів, вимагає застосування «наукового» методу і також має бути креативним. Його механізми визначено на початку ХХ ст. у працях П. Енгельмейера та Г. Воллеса. Перший розумів його як складний процес, що має три етапи або акти: висування гіпотези, власне творчості та логічної переробки ідеї. Другий виокремив чотири, називаючи їх фазами: підготовка ідеї, визрівання ідеї, осяяння та перевірка ідеї. Г. Сельє в середині ХХ ст. назвав сім стадій, з яких чотири пов'язані з народженням ідеї і лише дві останні з перевіркою та її застосуванням [7].

Не дивлячись на розходження праць вищезгаданих авторів, суть полягає у тому, що творчий пошук є складним процесом і має бути психолого-педагогічно підготовленим та підтриманим на всіх його етапах (стадіях, фазах). Залежно від умов (індивідуально-психологічних особливостей старшокласника, змісту та організації творчості) цей процес може мати різну складність його структури. Тому в креативному навчанні старшокласників природничо-наукових предметів не можна забувати про наукову та науково-технічну творчість, а отже, потрібно ретельно розробляти організацію і зміст її продуктивної реалізації.

Таким чином, можемо зробити певні висновки.

1. Метою сучасної освіти для сталого розвитку суспільства має бути формування креативної особистості учня на засадах філософії та психології гуманізму, що вбачає сенсом життя власний творчий розвиток, який має слугувати інтеріоризації загальнолюдських цінностей.

2. Підвищення вимог до особистості в умовах критичного загострення комплексу проблем глобального масштабу та необхідності сталого розвитку цивілізації, спонукає людство до вибору освітньої креативно-педагогічної парадигми, що створює виклики щодо залучення учнів до креативного навчання як початкової наукової та науково-технічної діяльності.

3. Креативне навчання старшокласників доцільно здійснювати у ролі профільного, що суттєво сприятиме становленню особистості з високим рівнем розвитку креативності та надасть реальну можливість виховання висококультурних духовних, креативних громадян України, орієнтованих на прогресивну діяльність в галузі науки та техніки.

4. Креативне навчання є стратегічно перспективним типом навчання учнів, що потребує постійного вдосконалення і нових досліджень, розробки змісту, організації, методів, засобів тощо. Тому існує нагальна потреба у детальному визначенні сутності креативного навчання з врахуванням предметної специфіки.

Використані літературні джерела

1. Актуальність проблеми психології: традиції і сучасність [Текст] : у 3-х томах. – Т. III. – Київ, 1993. – 312 с.

2. *Алдер Г.* CQ, или Мускулы творческого интеллекта [Текст] / Г. Алдер ; пер. с англ. С. Потапенко. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 496 с.

3. *Алейников А. Г.* О креативной педагогике [Текст] / А. Г. Потапенко // Вестник высшей школы. – 1989. – № 2. – С. 29–34.

4. *Вернадський В. И.* Несколько слов о ноосфере [Текст] / В. И. Вернадский. – М. : Русский космизм : Антология философской мысли, 1993. – С. 303–311.

5. *Гілфорд Дж.* Як допомогти дитині стати творчою особистістю. Шкільний світ [Текст] / Дж. Гілфорд. – Київ : Редакція загально-педагогічних газет, 2003.

6. *Гончаренко С. У.* Педагогічна суть гуманізації шкільної освіти [Текст] / Ю. І. Мальований, С. У. Гончаренко // Рідна школа, 1993. – № 5. – С. 30–33.

7. *Екземплярский В. М.* Проблема школ для одаренных [Текст] / В. М. Экземплярский. – М.-Л., 1927.

8. *Ильин Е. П.* Психология творчества, креативности, одаренности [Текст] / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с. – (Серия: «Мастера психологии»).

9. *Пометун О. І.* Освіта для сталого розвитку – нова педагогічна модель [Текст] : у 5 т. / О. І. Пометун // Педагогічна і психологічна наука в Україні : зб. наук. праць. – Т. 3: Загальна середня освіта. – Київ : Педагогічна думка, 2012. – 432 с.

10. *Петришин Л. Й.* Аналіз дефініції «креативність» як основи творчої педагогічної діяльності [Текст] / Л. Й. Петришин // Нові технології навчання. – 2012. – № 73. – С. 182–189.

11. *Рибалка В. В.* Психологія: підручник для студентів вищих закладів [Текст] / Ю. Л. Трофімов В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін. ; за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 1999. – 558 с.

12. *Пономарев Я. А.* Психология творчества [Текст] // Тенденция развития психологической науки. – М. : Наука, 1988.

13. *Роджерс К., Фрейберг Д.* Свобода учиться / К. Роджерс, Д. Фрейберг. – М. : Смысл, 2002. – 527 с.

14. *Сологуб А. І.* Розвиток креативності старшокласників у навчанні природничо-наукових предметів [Текст]: монографія / А. І. Сологуб. – Київ : «МП Леся», 2015. – 372 с.

15. *Сологуб А. І.* Концепція креативної освіти у природничо-науковому ліцеї [Текст] / А. І. Сологуб // Рідна школа. – 2000. – № 12. – С. 9–19.

16. *Шаров І. Ф.* Вчені України: 100 видатних імен [Текст] / І. Ф. Шаров. – Київ : АртЕк, 2006. – 468 с.

17. Комісія ООН зі сталого розвитку [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/>. – Назва з екрана.

18. *Белоус А. И.* Концепция устойчивого развития: новая социально-экономическая парадигма и ее развитие [Текст] / А. И. Белоус // Актуальные проблемы устойчивого экономического развития : материалы междунаро. науч. конф., (24–25 февр. 2005 р.) – Кишинев, 2005. – Вып. 1. – С. 58–64.